גמ' כר' עקיבא דמקיש שלשה לשנים. פ"ה ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים במסכת מכות (דף ה:) מה שנים לאין בהרגין עד שיזומו שניהם לא שלשה עד שיזומו כו' וזה לי לאפשר להזימן ואע"פ דר"ש קאמר להך מילתא התם דאיתא ר' עקיבא מקשינהו להכי מה שנים כמלא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומיהו אית ליה נמי דר"ש ומוסיף הוא וקשה לפי' דה"ל למיקנא הכא דר"ש היא דאמר הכי בהדיא ועוד דבתר הכי קאמר דלא כר"ע אלא כמאן ויש לפרש דהא דקאמר עד שיזומו שלשתן הייגו כשכוונו עדותן אבל אמר ליני יודע כשמלא אחד מהם קרוב או פסול דמי לדברי שמעון תתקיים העדות בשאר ולר"ע עדותן בטלה והייגו דקאמר כר"ע והשתא ניחא דקאמר בתריה דלא כר' עקיבא אלא כר"ש: *שזה יודע בשיבורו של חדש. קשה ומה אילו דייקינן בהכי שהדי דתרוייהו ידעי בשיבורו של חדש והוא עדות מוכחשת ואין ניקוס ונימא דהכי קאמר וניקמליה מספיקא דכה"ג פרכינן בפ"ק דפסחים (דף יח: ושם) לאביי דאמר לדברי ר' יהודה אדם טועה חצי שעה וי"ל דשפיר דייקינן דשיילינן בחזה יום ומכוונים ליום אחד ש"מ זה ידע בשיבורו של חודש וזה לא ידע ואם תאמר היכי דייק מהכא בריש בן סורר (לקמן דף סט:) דבדיני נפשות אזלינן בתר רובא דרובא דאיכא טעו בשיבורא דירחא שאני הכא דכוונו שניהם ליום אחד וי"ל דאם איתא דלא אזלינן בתר רובא ה"ל כחוזר ומגיד במילי דקאמרי אמר כך דהכי כבר הוכחנו מידי דהוה אאחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה דאפי' כוונו ליום אחד עדותן בטלה ולא אמר חד טעה בשני שיבורי משום דבשני שיבורי לא טעו איכא כדאמר בגמ': *אחד אומר בשתי שעות. תימה אמאי (ה) קיימת אילו דייקינן בהכי שהדי דאמר שתי שעות בתחלת ב' דהוה ליה קודם הכן החמה *ונעדותן בטלה דהא תחלת ב' קודם הכן החמה כדמוכח בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף נג:) דמעלות השחר עד הכן החמה ה' מילין והם שמונים היום דהייגו שעה ומחלה וי"ל דודאי כי (ו) דייקינן בהכן לא טעו איכא אבל הני לא דקדקו אלא בשעות ואין בני אדם בקיאים בשעות וסברין שהשמיה מתחלת אחר הכן החמה: *אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה'. הקשה ריב"ן לרבא דאמר בפ"ק דפסחים (דף יב: ושם) אדם טועה שתי שעות חסר משהו אמאי עדותם בטלה כשייליה דילמא האי דקאמר ג' סוף ג' והאי דקאמר חמשה תחלת חמשה וי"ל לבטל עדות בדקינן להו משום דכתיב (במדבר לה) והלילו העדה ולא לקיים עדותן ואע"ת מ"מ נימא טובדא כי הוה ברביעית הוה וי"ל דקסבר רבא דאין לתלות טעות בשניהם: פועלי

וקבעוה בשמיה כי הוה למד בן זכאי הוה קרי ליה כתלמיד היושב לפני רבו כי הוה לימד הוה קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי כי קרי ליה בן זכאי על שם דמעיקרא וכי קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי על שם דהשתא: (ח) מעשה ובדק כו' מה בין חקירות כו': מאי אפילו שנים אומרים פשיטא כי אמר אחד איני יודע עדותן קיימת כי אמרי בי תרי נמי עדותן קיימת א"ר ששת אריש קאי והכי קאמר בחקירות אפילו שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן בטילה כמאן כר"ע דמקיש שלשה לשנים אמר רבא והא עדותן קיימת קתני אלא אמר רבא א"ה אפילו בחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת כמאן דלא כר"ע רב כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רבה פגע בהו רמי בר חמא אמר להו מאי אמריתו בה בסנהדרין דבי רבה אמרי ליה ומאי אמרינן בה בסנהדרין גרידתא ומאי קשיא לך א"ל מהא דקתני מה בין חקירות לבדיקות חקירות אחד אומר איני יודע עדותן בטילה בדיקות אמר אחד איני יודע ואפי' שנים אומרים אין אנו יודעים עדותן קיימת מכדי אידי ואידי דאורייתא היא מאי שנא חקירות ומאי שנא בדיקות א"ל הכי השתא בחקירות אמר אחד איני יודע עדותן בטילה דהויא לה *עדות שאי אתה יכול להזימה בדיקות אמר אחד מהן איני יודע עדותן קיימת עדות שאתה יכול להזימה הוא אמר להו אי הכי אמריתו בה טובא אמריתו בה אמרי ליה מטיבותיה דמר אמרינן בה טובא מנזיהותיה דמר לא אמרינן בה ולא חדא: אחד אומר כו': עד כמה א"ר אחא בר חנינא אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן ^ב עד רובו של חודש אמר רבא אף אנן נמי תנינא אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה' עדותן בטילה ואמאי נימא שזה יודע בשני עיבורין וזה אינו יודע בשני עיבורין אלא לאו משום דברובה ידע לעולם אימא לך ברובה נמי לא ידע ובשיפורא ידע בחד שיפורא אמר (ג) דטעי בתרי שיפורא לא אמר דטעי וא"ר אחא בר חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן עד כמה מברכין על החדש ^ג עד שתתמלא פגימתה וכמה אמר רבי יעקב בר אידי אמר רב יהודה עד שבעה נהרדעי אמרי ^ד עד ששה עשר ותרוייהו

**וקבעוה בשמיה. והאי דקרי ליה בחדא מתני' בן זכאי ובחדא רבן יוחנן בן זכאי לא תיקשי מאן דקרי ליה בן זכאי על שם דאמרה להא מילתא ומאן דקרי ליה רבן על שם סופיה קרי ליה: פשיטא. כיון דאמר אחד איני יודע אמאי יודע דעדותן קיימת: כי אמרי תרוייהו נמי קיימת היא. דאילו אמר אחד *איני יודע מאי רבותיה כיון דאמר חבירו איני יודע זה לא מעלה ולא מוריד: ור' אומר כו'. שהיו שלשה: ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים. במסכת מכות (ד' ה:) מה שנים (ג) אין זוממין עד שיזומו שניהם לא שלשתן עד שיזומו שלשתן וזה לי לאפשר להזימן ואע"ג דלר"ש קאמר לה להא מילתא התם דאילו ר' עקיבא מקשינהו להכי מה שנים כמלא אחד מהן קרוב או פסול כו' מיהו ר"ע אית ליה נמי דר"ש ומוסיף אחיו: רבא אמר. הא דקתני אפי' לאו אדרבותא דבדיקות קאי אלא אדרבותא דחקירות קאי וכי קאמר מה בין חקירות לבדיקות חקירות היכא דליכא אלא תרי שהדי אמר ר' איני יודע עדותן בטילה בדיקות אמר אחד איני יודע עדותן קיימת והוא הדין לשניהם דהוה ליה עדות המוזמת בחקירות ואפי' בחקירות משכחת לה דאמר אחד איני יודע עדותן קיימת והיכי דמי כגון דאיכא תלתא דאפשר לעדות שתתקיים בשנים ומשום שאינו לא מיפסלי הכך ודלא כר"ע: בסנהדרין דבי רבה. כלומר מה חידוש אתם אומרים בסנהדרין בבית הדש גדול כגון רבה יש לכם לחדש בה הרבה: ומאי אמרינן בסנהדרין גרידתא. מה יש לנו לומר אילו לא היינו למידים מפי חכם כל כך היכא יש להקשות בה ומאי קשיא לך: הא דאורייתא. ודרשא ותקרא והא דאורייתא כדתני לעיל כגון שיהא כגון אחד אומר כלו שחורים כו' דהיינו בדיקות כגון שיהו דבריהם מכוונים: שאי אתה יכול להזימן. בכולהו שבע חקירות הזמה כתיבי אבל בדיקות אפי' אומרים כולן אין לנו יודעין עדות שאתה יכול להזימה היא שהזמה איכה תלויה בכך אלא הכאתה דמאי שייך עמנו הייתם גבי בדיקות: טובא אמריתו בה. הרבה יש לכם טעמים בה: מטיבותיה דמר אמרי' כה טובא. מחמת שאתה טוב ונעים ומודה לנו אנו אומרים בה הרבה: מנזיהותיה דמר. אם היית רואה להתרים בנו ולהקשות לא היינו יודעים נגדך כלום מזיהות לשון המדבר בקושי ובחזקה (ד) לשון מזהה דאריה (פסחים דף קיב:) אשגרוני"ר: עד כמה. יכנסו בתוך החדש יש ביניהם יום אחד נימא דטעו בעיבור החדש: עד רובו של חדש. אבל מכאן ואילך כגון אחד אומר בעשרים ואחד אומר בעשרים ואחד לא תליגן בעיבור החדש דכבר שמע בימים הללו שהיה חדש מעובר: שזה יודע בב' עיבורים. שהיו שני חדשים מעוברים לו ביחד לו בדילוג וזה מגאן לכולן חסירין: אלא משום. דאמרי ברובה ידע ברוב ימים שעברו כבר שמע מה היה: שיפורא. שופר היו תוקעין בקידוש החדש ביום שהוא מתחיל הן מלא הן חסר וזה לא שמע את השופר: עד כמה מברכין. אם לא ביריך היום יבריך למחר: על החדש. על הלבנה בהתחדשה: עד שתתמלא פגימתה. אבל בתר הכי לא שייך למימר מחדש חדשים שהרי כבר נשמע היא: ותרוייהו

הגהות הב"ח

(א) גמ' על שם דהשתא מה בין כו"ל ותיבות מעשה ובדקו' ומחק: (ב) שם אמרי' דעעי' שיפורא לא אמרינן דעעי: (ג) רש"י ד"ה ר"ע וכו' אבל אין עשין זוממין וכו' ומוסיף אחיו כו' הס"ד ותמ"ל מה"ד אלא אמר רבא הא: (ד) ד"ה ממזיהותי' וכו' לשון מזהה. כ"ב פסחים דקי"ב ובכה דמ"ח: (ה) תוס' ד"ה אחד וכו' אמאי עדותן קיימת: (ו) בא"ד דודאי כי דייקי בהכן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה וכ"ע ומוסיף אחיו וכו' שיינ"ל דף ט ע"א תוספות ד"ה לא:

רבינו חננאל

כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי ק"כ מ' שנה עסק בפרנסטיא ומ' שנה למד ומ' שנה לימד ומ' שנה שהיה למד אמר שמועה זו רבדיקו' עוקצי תאנים ואסתבר לרביה וקבעוה בשמיה ואי אפשר לומר כי במ' שנה שהיה מ"ל מ"ד אמרה. דתניא מ' שנה קורס חורבן הבית נלתה סנהדרין וישבה בחנות ולא דנו דיני נפשות ואשכחנן ריב"ז

(ג"ר לעיל במשנה ט.)

[שייך לעיל במשנה]

[לקמן עמ. ב"ק עה:]

[ג"ז שייך לעיל במשנה]

ועדותן בטלה כדאמר לקמן דהא תחלת כ"ל רש"ל

[ג"ז שייך שם]

התקין אחר חורבן הבית: חקירות אמר א' איני יודע עדותן בטלה. בדיקות אמר א' איני יודע ואפילו ב' אומרין אין אנו יודעים עדותן קיימת ואקשי' מאי אפילו ב' אומרים ושמנין רבא הכי קתני אפילו בחקירות ב' אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת ורלא כר' עקיבא דמקיש ג' לב' מה ב' נמצא אחד מהן קרוב כו'. ואמרינן מכדי חקירות והבדיקות תרוייהו מדאורייתא נינהו מאי שנא חקירות מבדיקות דשנינן חקירות אמר א' איני יודע הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה דנופא של הזמה הכי היא אומרין להן היאך אתם מעידין שפלוני בדיקה פלוני בבקום פלוני (ואתם) (ולא אתם) הייתם עמנו בבקום אחד ודוק באותו היום הרי אלו זוממין כענין הזה דרך הזמה וכיון שאמרו העדים אין אנו יודעין באיזה יום באיזו שעה כו' בטילה תורת הזמה. וקיי"ל דכל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות לפיכך היא בטלה אבל בדיקות שאין בה דרך הזמה אפילו אם אמרו אין אנו יודעין בטלה הרגו עדותן קיימת: פי' מנייתיה מנערתו. א' אומר בשנים בחודש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת ועד כמה אמרו משמיה דר' יוחנן עד רובו של חודש כגון שזה אומר ב' בחודש וזה אומר ב"א בחודש מוסיף זה על זה יום עדותן קיימת כי יש לומר החודש שיצא היה ל' ונדמה לו שהיה כ"ט יום ולא שמע השופר שתוקעין בר"ח (עד) (ועד) חצי החודש יש לומר שטועה ביום העבור יתר מיכן לא. ולדברי הכל בב' ימים שהן ב' עיבורין והוא אומר*) לא הייתי יודע שאחד מהן חסר א' בתרי שיפורי לא טעו אינשי אלא עדותן בטלה: א"ר יוחנן עד מתי מברכין. על החודש עד שתתמלא פגימתו וכמה הוא רב יהודה אמר עד שבעה. נהרדעי אמרי עד מ"ז ותרוייהו כר' יוחנן סבירא להו דאמר עד שתימלא פגימתו רב יהודה סבר כיון שנתמתחו שני קצותיו בטילואה כדונמת יתר של קשת. כדכתיב כונגו חצם על יתר נתמלאת פגימתה קרינן ביה אע"פ שתוך הלבנה לא נתמלאת אלא נראת באמצעה נופה של רקיע. נהרדעי אמרי עד מ"ז ותימלא הלבנה כדונמת נפיא מלשון

*) אימו מוכן ומזומן ל"ל לא הייתי יודע שהיו מעוברין ונדמו לו שהיה היו חסרין

ותרוייהו כר' יוחנן במלתיה דר' יוחנן פליגי ועד שגתמלא סבירא להו מיהו רב יהודה סבר מלוי פגימתה דקאמר ר' יוחנן למהוי כי יתרא דהואי כמו יתר של קשה שתהא כל פגימת הקשה מליאה עד היתר דהייגו תלי הטיגול והאי לסוף שבעה הוא ומהדרעי סברי מלוי פגימה דקאמר ר' יוחנן עד דתהוי כי נפיק עגולה במילואתה: **וליבריך הטוב והממיט**. אדרב יהודה פריך נהי נמי דמשבעה ואילך ליכא למימר מחדש חדשים ליבריך מיהא הטוב והממיט שכל שעה הוא מטיב לו במילואתה תמיד שמוספת להאיר לעולם: **אמו כי חסר**. מי משביק לה רעה לגבן לברוכי דיין האמת דמשמש את מליאתה מיטבתא לברוכי הטוב והמטיב: **וליבריך לתרוייהו**. דיין האמת בחסרונה וטוב המטיב במילואתה: **דהיינו אורחיה**. כלל חודש בריאת עולם כמנהגו היא ואין כאן דין פורענות בחסרונה ולא הטבתה לו חסד במילואתה: **דיין**. אילו לא זכו למלוה אחרת אלא לזו שמקבלין פני שכינה פעם אחת בחדש כדאמרן בג"ש: **אמר אביי**. הואיל ומקבל פני שכינה הוא מעומד בעי לברוכי מפני כבוד שכינה שהוא מקבל: **תפקידם**. מלוה שמיתם להתנהג בהילוך תקופותיהם: **ששים ושמחים**. כדכתיב (תהלים יט) ישיש כגבור: **פועלי אמת**. הן שמיהם משמים את סדרם: **ולבנה אמר**. הקב"ה שתתחדש בכל חדש: **עטרת תפארת**. היא זו לעמוסי בטן סימן הוא להם שאף הם שמוחים *להם עתידים להתחדש (ג) בגלותן כמותה ולפאר יוצרם: **מלחמתה של תורה**. הוריותיה ולעמוד על בוריה ועל עיקרה לא כאדם המפולפל ומחודד ובעל סברא ולא למד משניות וברייתות הרבה כי מהיכן יתגלה כל הסוד אלא בבעל משניות הרבה שאם יגורך לו מעט בכאן ילמדנו מתוך משנה אחרת לו אם יקשה לו דבר על דבר יבין מתוך משניות הרבה שבידו הא מני פלוני היא שמעמידו במקום אחר לומר כך: **לא שנו אלא שעות**. דמר סבר מעני אינם הכי ומר סבר לא מעני כולי האי: **אבל**. הגן החמה סימן מובהק הוא ואין לעמוד בהגן החמה בתוך שהיא זורחת: **ירידה לו**. שאם יורידוהו היום לענין כל בושה היא לו: **לא רצו**. האחד מאלו את מעמן של אלו והרי הן במחלוקתן מהו: **וגיפטריס מעיקרא**. משהוסיפו עד שבעים ואחד ונחלקו למה אלו מאחרים הדבר לדון אלו כנגד אלו מי אית לן לאהדורי בתר חובה: **כדי שלא ילאו מבית דין מעורבבים**. גלאי לב"ד שילאו במחלוקת ואין יודעין לגמור את הדין: **וגיפטריס מבי דינא קמא**. למה מוסיפין משמחלקו הראשונים יזונו אלו כנגד אלו אם רצה א' מאלו את דברי אלו הרי טוב ואם לאו יפטרוהו: **קם דינא**. זקן דין זה ועמוק וקשה וצריך להמתין בו: **איפכא מבעי ליה**. בדיני נפשות צריך לעיין יותר: **חכם דינא**. יפה העמדתנו על בוריין ואין אחד ממנו צריך להפך ולהקדק בו ואין אומרים כן בדיני נפשות שאף משגמרוהו אם יקדקו אחד וימצא לו זכות מחזירין את הדין: **אינו דומה כו'**. טוב הוא לו שיהא הוא מביאם עצמו ואל יאמר אחד מחבריו קם דינא ויתביים מאחרים: **אגדול רמיא**. ואפי' דברים של שבח הוא אומרן:

הדרן עלך היו בודקין

[ל"ל תרוייהו פי' עגולה כך גי' התוס' בבכורות מד. ד"ה עיניו]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואחד אומר בכגן כל"ל ותיבת בתוך ממתק: (ב) רש"י ד"ה עטרת וכו' להתחדש בגדולתן כמותה ולפאר: (ג) תוס' ד"ה העוסקים וכו' היינו דיני נפשות. ע"ש ע"ש ויש"ל דזון בנפשם פגיעם מות המתאוויים במדבר וכל לשון דזון הוא חסרון ותמוה:

[פסחים יב:]

[תוספ' פ"ע]

[ל"ל דגין אלו כנגד אלו עד שיראה]

[כלומר נשאו ונתנו בו עד שנתברר לאור עכון ערך זקן ל"]

[תענית טו:]

[ל"ל כט.]

כד א מיי' פ"ז מהלכות ברכות הלכה יז סמג עשין כז [ובכ"מ אלפס עוד ברכות פ"ד דל"ד.]:

כה ב מיי' וסמג שם עוש"ע או"ח סימן תכו סעיף ב [ובכ"מ אלפס שם]:

כו ג מיי' שם הלכה טז עוש"ע שם סעיף ז [ובכ"מ אלפס שם]:

כז ד מיי' פ"ג מהלכות עדות הלכה ה סמג עשין קט:

כח ה מיי' פ"ז מהלכות סנהדרין הלכה מ סמג עשין לח:

כט ו ז מיי' שם פ"ט הלכה כ:

רבינו חננאל

מלשון נפה. והיא עגולה במילואה. ואמרי' וליבריך על הלבנה כשתתמלא הטוב והממיט ודהיגן אפו כשיחסר מברך עלה ברוך דיין האמת אלא כיון דאורחה היא לית בה ברכה. א"ר יוחנן כל המברך על החדוש כאלו מקבל פני שכינה. שנאמר החדש הזה לכם וכתיב זה אלי ואנוהו וכי מברכין אין מברכין אלא מעומד. מריבר ומר ומרא הוו מכתפי להו ומברכי ברכת החדוש. בא"י אמ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפעולתם אמת ללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על כבוד מלכותו. בא"י מחדש חדשים: **במי** אתה מוצא מלחמת התורה במי שבידו חבילות של משנה רב יוסף הוה קרא אנפשיה ורב תבואות בכח שור כדכתיב בכור שורו הדר לו וכיון ששמע יוסף ובידו הברייתות היה אומר אני בכחי מרבה תבואות כדרסי' הכל צריכין למרי חיטיא גמרא: **אחד** אומר בב' שעות ואחד אומר בב' שעות עדותן קיימת כו' א' אמר בה' ואחד אומר בו' עדותן בטלה. שבחמש חמה במזרח ובו' חמה במערב. ואין אדם פועה בזה. אמר רב שימי בר אשי לא שנו אלא שעות אבל אחד אומר קודם הגץ החמה ואחד אומר *)אחר הגץ החמה עדותן בטלה ולא אמרי' בגלויא הוה קאי ודחרורי בעלמא הוא דחזא: **הין** מכניסין השני ובודקין אותו נמצאו בדבריהם מכוונים פותחין בזכות. אמר אחר מן העדים יש לי ללמד עליו זכות או א' מן התלמידים אמר יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו. אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין ומושיבין אותו עמהן ולא היה יורד משם כל היום אם אין ממש בדבריו אבל אם יש ממש בדבריו לא היה יורד משם לעולם. אפילו אם הוא עצמו הנידון אמר יש לי ללמד זכות לעצמי שומעין לו ובלבד שיהא ממש בדבריו: **מתניתין** מצאו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין דינו למחר ומודווגין זונות וממעטין במאכל כו' ולמה אין שותין יין כל היום שנאמר ולרזונים אי שכר העוסקים ברוי העולם אל ישתכרו. אם מעו סופרי הדיינין מזכירין אותן אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדין על המנין ב"ב מזכין וי"א מחייבין זכאי. י"ב מחייבין וי"א מזכין ואפילו כ"ב מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין כמה מוסיפין שנים שנים עד ע"א. ל"ו מזכין ול"ה מחייבין זכאי. ל"ו מחייבין ול"ה מזכין. דנין אלו כנגד אלו עד שיראה א' מן המחייבין דברי המזכין. לא ראו מאי. א"ר חייא פוטרין שאין הורגין ע"פ א' כדקיימא לן לא כהמייתך לטובה המייתך לרעה. המייתך לטובה ע"פ אחד. לרעה ע"פ ב' ומפני מה אין פוטרין אותו מעיקרא אלא מוסיפין כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין כלומר שלא יאמרו מחויב יצא **) מחזירין אולי יזדמן להיות הדיוט מזכין ואם לא נזדמן פוטרין אותו. מאי נזדקן הדין קש דינא פי' כהש כמו זקן גדול נשאנו ונתננו בזה הדין כמה ימים עד שנעשה זקן דיי כיון ***) שלא נתברר לנו זכות נחתכהו. ואומרים כך בדיני ממונות ואין אומרים כך בדיני נפשות אלא כל מה שמאחרין בדיני נפשות הרי זה משובח. פי' חכם דינא נזדקן כלומר נשאנו בו ונתננו בו עד שנתברר כאור כדכתיב בישישים חכמה. ואמיק' מאי נזדקן הדין חכם דינא. הגדול שבדיינים אומר נזדקן הדין.

*) [פוספתא פ"ו ע"ש]

**) [פוספתא פ"ו ע"ש]

***) [לפי רבינו תמוה דמלי מקשה דגמי' ליפסלא מיבעיא ליה ואולי דגי' אחרת היה לו לרבינו אז דע"ש כפל בדבריו ול"ע כזה].

פועלי אמת

מקיים את סדרן ואין דגרס פועל אמת ואתקב"ה קאי שבאמת ובדין מיעטה ולהכי קאמר בתר הכי ולבנה אמר שתתחדש: **ורב** תבואות. משום דיוסף איקרי בכור שור כדכתיב (דברים ג) בכור שורו הדר לו ובעל שמועות הוא בעל חטין כדאמר (הוריות ד' יד) הכל לריכין למרי חיטיא ואמרינן בשילהי הוריות (שם) דרב יוסף סיני: **העוסקים** ברזו של עולם. היינו דיני נפשות (ג) אבל לא דיני ממונות והא דאמר (עירובין ד' סד.) שתה רביעית יין אל יוכה היינו הוראה דאיסור והיתר: **קש** דינא. פירוש ואין יכול לעמוד עליו:

הדרן עלך היו בודקין

הדרן עלך היו בודקין

ותרוייהו כר' יוחנן סבירא להו הא למיהוי כי יתרא הא למיהוי כי *נפיא אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא וליבריך הטוב והממיט אמר ליה אטו כי חסר מי מברכינן דיין האמת דלבריך הטוב והממיט וליברכינהו לתרוייהו כיון דהיינו אורחיה לא מברכינן וא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן "כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה כתיב הכא °החדש הזה וכתיב התם °זה אלי ואנוהו תנא דבי רבי ישמעאל אילמלא *(לא) זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש דיים אמר אביי °הלכך נימרינהו מעומד מרימר ומר זוטרא מכתפי (אהדדי) ומברכי א"ל רב אחא לרב אשי במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים אמר ליה האי נשי דידן נמי מברכי אלא כדרב יהודה דאמר רב יהודה °ברוך [וכו'] אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם פועלי אמת ולבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן כמותה ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו ברוך אתה ה' מחדש חדשים °כי בתחבולות תעשה לך מלחמה א"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן במי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות של משנה קרי ירדו יוסף אנפשיה °ורב תבואות בכח שור: אחד אומר בשתי שעות כו': *א"ר שימי בר אשי לא שנו אלא שעות אבל אחד אומר קודם הגץ החמה ואחד אומר לאחר הגץ החמה עדותן בטילה פשיטא 'אלא אחד אומר קודם הגץ ואחד אומר (ה) בתוך הגץ הא נמי פשיטא מהו דתימא הא בגלויא קאי וזהרורי בעלמא הוא דחזא קמ"ל: ואחר כך מכניסין כו': אותו היום ותו לא והתניא *"אם יש ממש בדבריו לא היה יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אין יורד כל היום כולו כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו אמר אביי תרגומה אאם אין ממש בדבריו: מצאו לו זכות כו': יין מאי טעמא לא אמר רבי אחא בר חנינא אמר קרא °ולרוזנים אי שכר העוסקין ברזו של עולם אל ישתברו: (*מצאו לו זכות כו') : לא ראו מאי א"ר אחא פוטרין אותו וכן א"ר יוחנן 'פוטרין אותו א"ל רב פפא לאביי וליפטריה מעיקרא א"ל הכי א"ר יוחנן כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין איכא דאמרי א"ל רב פפא לאביי ולמה לי יוסיפו ליפטריה מבי דינא קמא אמר ליה ר' יוסי קאי כוותך דתניא ר' יוסי אומר כשם שאין מוסיפין על ב"ד של שבעים ואחד כך אין מוסיפין על ב"ד של עשרים ושלשה ת"ר אומר בדיני ממונות נזדקן הדין ואין אומר בדיני נפשות נזדקן הדין מאי נזדקן הדין אילימא קש דינא איפכא מיבעיא ליה אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא איפוך רב אשי אמר לעולם לא תיפוך ומאי נזדקן הדין *חכם דינא מיתיבי *) 'גדול שבדיינין אומר נזדקן הדין אי אמרת בשלמא חכם דינא היינו דאמר גדול אלא אי אמרת קש דינא לא סגיא דלא אמר גדול בסופי הוא דקא מיכסיף נפשיה אין *אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים איכא דאמרי אי אמרת בשלמא קש דינא היינו דאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים אלא אי אמרת חכם דינא גדול אשבוחי משבח נפשיה °והכתיב °יהללך זר ולא פיך שאני מילתא דבי דינא דאגדול רמיא כדתנן *גמרו את הדבר היו מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב:

*) [תוספתא פ"ו ע"ש]

הדרן עלך היו בודקין

[ל"ל כמו מעמדו]

[ל"ל כט.]

[ל"ל דגמי' ליפסלא מיבעיא ליה ואולי דגי' אחרת היה לו לרבינו אז דע"ש כפל בדבריו ול"ע כזה].

בית הסקילה היתה חוץ לשלש מחנות. היינו בירושלים לחיצה שלש מחנות ובתי דינין שבכל עיר ועיר היתה בית הסקילה חוץ לעיר כדפי' הקונטרס והיינו משום דכל עיירות המוקפות חומה יש להן דין מחנה ישראל כדתנן בפרק קמא דכלים: **כי** היכי דלא לתחזו בית דין רוצחים. אמאי דמרחיקין רחוק מב"ד בית הסקילה יהיב טעמא כדפ"ה אבל חוץ לב"ד קרא קא דריש במתני' הוצא את המקלל והא דאמר בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מד. ומה: ושם*) נערה המאורסה שאין לה פתח בית אב ועובד ע"ז בעיר שרובה נכרים סוקלין אותם על פתח בית דין שאני התם דכתיב שעריך וכיון דלא אפשר מוקמינן אשער ב"ד והאי דלא יליף שאר נסקלין מהתם לגבעי שעריך דדלמא הוו להו נערה המאורסה ועובד ע"ז שני כתובים הבאים כאחד ועוד הא כתיב הוצא כדתנן במתניתין:

ונאמר בפרים הנשרפים. תימה והא בקדשים דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בגזרה שוה ואיכא למ"ד בפרק איזהו מקומן (זבחים דף כ.) דבתר המלמד אזלינן כיון דמלמד קדש אע"ג דלמד חול והיא גופה תימה בפר העדה מנא לן כיון דפר כהן משיח לא גמר אלא מהיקישא דדשן ולמאן דגמר בסוף איזהו מקומן (שם דף נז.) הימנו ודבר אחר א"ש דאגב דגמרינן ההוא מחנה שכתוב בו בהדיא גמרינן מיניה אחריני:

שכן אדם. דחוץ למחנה דשחוטי חוץ לאהל קאי כדפ"ה מיהו אע"ג דהיינו ודאי פשיטא דקרא מ"מ אם עמד בחוץ והכניס ידו לפנים ושחט או שחט בסכין ארוכה שחיטתו כשירה כדאמרינן פרק שני דזבחים (דף לב.) וברים חולין (דף ב:) ואם עמד בפנים והושיט ידו בחוץ ושחט בחוץ חייב דאלו בשוחט תליא מילתא אלא בבהמה דקדשים דקיימא בחוץ: **פיגול**. הא דלא נקט עוקר וממא דלא חשיב אלא מידי דשייך בהולאת מחנה מיהו קשה דלא חשוב פסול יוצא:

משה היכא הוה יתיב. וא"ת כל הני דפרים למה לי וי"ל דלא תימא גילף משחוטי חוץ דקדשים מקדשים: לא

נגמר הדין לחובה: **מוציאין אותו לסקלו**. לחיידי דסקילה ריחא דכולהו אדבבו מיתות היא מפרש מילי דידה ברישא והדר מפרש שארא בפירקין דלקמן כסדר: **חוץ לבית דין**. רחוק מבית דין קלת: **שנאמר הוצא**. אלמא לאו במקום הועד קטלוהו: **והסודרין בידו**. לקמיה מפרש למאי מיבעי:

*נגמר הדין *מוציאין אותו לסוקלו ²בית הסקילה היה חוץ לבית דין (ו)

שנאמר °הוצא את המקלל אחד עומד על פתח בית דין והסודרין בידו וסוס רחוק ממנו כדי שיהא רואהו אומר אחד יש ללמד עליו זכות הלה מניף בסודרין והסוס רץ ומעמידן ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות מחזירין אותו אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד שיש ממש בדבריו: **גמ'** ובית הסקילה חוץ לב"ד הוה ותו לא והא תניא בית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות אין כדקאמרת והא דקתני הכי נפקא מינה דאי נפיק בי דינא ויתיב חוץ לשלש מחנות עבדינן בית הסקילה חוץ לב"ד כי היכי דלא מיתחזי ב"ד רוצחין א"נ כי היכי דתיהוי ליה הצלה מנהני מילי דת"ר הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות אתה אומר חוץ לג' מחנות או אינו אלא חוץ למחנה אחת נאמר כאן מחוץ למחנה ונאמר בפרים הנשרפין חוץ למחנה מה להלן חוץ לשלש מחנות אף כאן חוץ לשלש מחנות והתם מנלן *דתנו רבנן °והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות אתה אומר חוץ לשלש מחנות או אינו אלא חוץ למחנה אחת כשהוא אומר °אל מחוץ למחנה בפר העדה שאין ת"ל שהרי כבר נאמר °ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון ליתן לו מחנה שניה וכשהוא אומר °אל מחוץ למחנה בדשן שאין ת"ל שהרי כבר נאמר °על שפך הדשן ישרף ליתן לו מחנה שלישית ולילף משחוטי חוץ מה להלן חוץ למחנה אחת אף כאן חוץ למחנה אחת מסתברא מפרים הנשרפין ה"ל למילף שכן הוצא אל מחוץ למחנה מכשיר ומכפר אדרבה משחוטי חוץ ה"ל למילף שכן אדם חוטא בנשמה פיגול °מכשיר ממכשיר עדיף ליה רב פפא אמר משה היכא הוה יתיב במחנה לוייה ואמר ליה רחמנא °הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה חוץ למחנה לוייה °ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה חוץ למחנה ישראל האי מיבעי ליה לעשייה עשייה בהדיא כתיבא ובני

ויקרא ו ד

תורה אור

[ע"ש שכתבו בד"ס על פתח נאופן אחר]

רבינו חננאל

פ"ז נגמר הדין מוציאין אותו לסקלו כו'. ואקשי' וכי בית הסקילה חוץ לב"ד הוה והתניא בית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות ושנינן אי מזרמנא מילתא ונפק בי דינא חוץ לג' מחנות מרחקינן לבית הסקילה מפי חוץ (למחנות) [לב"ד] כי היכא דלא ליתחזי ב"ד רוצחים ומנא לן דבית הסקילה היה חוץ לג' מחנות דת"ר הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה וכתיב בפרים הנשרפין אל מחוץ למחנה מה להלן חוץ לג' מחנות דכתיב בפר כהן משיח אל מחוץ למחנה ובפר העדה כתיב אל מחוץ למחנה וכתיב ברשן והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה הרי שלש מחנו' ויליף מקלל מפרי' הנשרפים מה להלן חוץ לג' מחנות אף כאן חוץ לג' מחנות. ואמרי' וליף מקלל משוחט חוץ דכתיב ביה אשר ישחט אל מחוץ למחנה ואינו אלא מחוץ למחנה אחת ואמרינן מסתברא מפרים הנשרפין הוה לי' למילף שכן יש בהן הוצא אל מחוץלמחנה כשם שכתיב במקלל ובשוחט חוץ אין כתיב בו הוצא ועוד פר כהן משיח מכשירו לעבודה שאין הומא מקריב לכפר הלא תרא"ה בימים הכפורים חטאתו ואחר כך חטאת העם ומכפר חטאתו ומקלל מיתתו מכפרת כדכתיב ולארץ לא יכופר בדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו ומכשירו וי"א מדכתיב בפר העדה ומטמו זקני העדה את ידיהם ובמקלל כתיב ומטמו כל השומעים את ידיהם הנה זה מכשיר וזה מכשיר והיא הסמיכ' וכן פר העדה מכפר וחייב מיתת ב"ד מכפרין אדחי' אדרבה משוחט חוץ הוה ליה למילף שכן המקלל אדם והשוחט חוץ אדם כמותו לאפוקי פרים דבהמות גינהו וזה חוטא וזה חוטא והפרים לא חטאו. וזה נשחטו נשלת המקלל וזה נשחטו נשלת השוחט חוץ שהוא בכרת לאפוקי פרים שבשרם נשרף. וכן המקלל ושוחט חוץ אין בהן פיגול. ואסיק' מכשיר ממכשיר עדיף ליה ושאר השמועה

נגמר הדין. דכולהו אדבבו מיתות היא מפרש מילי דידה ברישא והדר מפרש שארא בפירקין דלקמן כסדר: **חוץ לבית דין**. רחוק מבית דין קלת: **שנאמר הוצא**. אלמא לאו במקום הועד קטלוהו: **והסודרין בידו**. לקמיה מפרש למאי מיבעי:

וסוס רחוק ממנו כדי שיהא. אדם רוכב על סוס ונמשך על לד בית הסקילה שיהא קרוב לרדוף אחר לד הנסקלין ומגיל ומתרחק מזה שהסודרין בידו מלא עיניו ובלבד שיוכל לרחוקו אם יניף בסודרין: **אמר אחד**. מב"ד יש לי ללמד עליו זכות: **הוא**. העומד על הפתח ורוכב הסוס היה מכיר בו והוא רץ אחר המנהיגים ומעמידן עד שיחקרו ב"ד אם יהא טעם בדבריו של זה: **ובלבד שיהא ממש בדבריו**. קלת ראיה הדומה לזכות ובגמרא פריך מנא ידעי הכי סוקלין אם יש ממש בדבריו והלא לא תלמידים הם: **גמ' ובית הסקילה חוץ לבית דין**. הוא דבעינן אבל חוץ לשלש מחנות לא בעינן: **חוץ לשלש מחנות**. בירושלים הוא דשייך למימר דאיכא עזרה מחנה שכינה והר הבית מחנה לוייה וכל העיר מחנה ישראל ובבתי דינים שבכל עיר ועיר נמי הוי בית הסקילה חוץ לעיר דומיא דירושלים: **ומשני נ"מ**. מדתנן חוץ לבית דין: **דאי נפיק בי דינא**. וקבעי מקום הוועד שלהם חוץ לעיר כגון שתי סנהדראות קטנות שהיו בירושלים אחת על פתח העזרה ואחת יושב על פתח הר הבית וכן כל שאר עיירות אי קבעי מקומן חוץ לחומה עבדינן בית הסקילה חוץ לב"ד רחוק מהן: **כי היכי דלא ליתחזי בית דין רוצחים**. דגלאי הדבר דתנן (מכות דף ז.) סנהדרין ההורגת פעם אחת בשבוע נקראת חבלנית וכל שכן אם יהיה קרוב למקומן מיתחזי מקום חיבוד נפשות: **אי נמי**. לכך היו מרחיקין בית הסקילה כדי שתהא שהות לסקילה באורך הדרך ובאוך כך ימצא אחד ראיה של זכות ויגילהו ויחזירהו ותיהוי ליה הלנה: **מנא הני מילי**. דבית הסקילה חוץ לשלש מחנות: **פרים הנשרפים**. פר העלם דבר של גיבור ופר כהן משיח שאינן נאכלין אלא נשרפין דכתיב והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה וגו': **שאין ת"ל**. אין אנו למודים ממנו כלום שהרי כבר נאמר כאשר שרף את הפר הראשון של משיח ובההוא כבר נאמר אל מחוץ למחנה ומה בא זה ללמדנו אלא ליתן להם מחנה שניה: **וכשהוא אומר אל מחוץ למחנה**. בזו את אהרן בהולאת הדשן של תפוח שעל המזבח החיצון שאין מלמדנו כלום שהרי כבר נאמר בפר כהן המשיח אל שפך הדשן ישרף וכתיב בדילהו חוץ למחנה ממילא שמעינן דשפך הדשן חוץ למחנה הוא ולמה נאמר כאן ליתן לכולם מחנה שלישית דעל כרחיך כולהו בחד דוכתא עביד להו: **ולילף**. מקלל מחוץ למחנה דשחוטי חוץ דהוי חוץ למחנה אחת כדכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו: **שכן הוצא אל מחוץ מכשיר ומכפר**. סימן הוא שדומה מקלל לפרים נשרפין בכל אלה ולא לשחוטי חוץ: **הוצא**. במקלל ופרים נאמר הוצאה ולא בשחוטי חוץ ונאמר בהן אל מחוץ למחנה ובשחוטי חוץ לא כתיב אלא אשר *ישחט מחוץ ומחוץ למחנה האמור בשניהם הכשר מצוה בכך ומחוץ למחנה האמור בשחוטי חוץ אין הכשרן אלא עבירה היא ובמקלל ופרים מכפר הוצאתן כדאמרינן (לקמן דף מג.) במתני' היום הזה אתה עבור כו' אבל שחוטי חוץ אינה כפרה אלא חטא: **שכן אדם**. מחוץ למחנה דמקלל באדם כתיב וכן האמור בשחוטי חוץ אחדם השוחט קאי אלא ישחט מחוץ למחנה ומחוץ למחנה האמור בפרים אפר קאי ולאו אאדם דלא כתיב יצא אלא והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה: **חוטא**. מקלל חוטא הוא ושוחט חוץ חוטא לאפוקי פר דלאו חוטא הוא: **בנשמה**. מחוץ למחנה של שניהם נטילת נשמה נאמר זה נסקל וזה שוחט אבל פר [ו] שוחט ועומד: ליגמא אחריינא נטילת נשמה דשוחט חוץ הייבו כרת שמתחייב בשחיטה זו: **פיגול**. מחוץ למחנה דשחוטי חוץ ומקלל לי אתה מולא פיגול על יד אותו חוץ למחנה אבל פרים דלאוין להתפגל על יד אותו חוץ למחנה אלא שחטו על מנת להקטיר אימוריהן בחוץ מתפגלין ולישנא דקרא נקט דקרי חוץ למקומו פיגול כדאמרי' בזבחים (דף כח.) ואע"ג דלישנא דרבנן לא קרי פיגול אלא חוץ לזמנו: **מכשיר עדיף ליה**. למילף חוץ למחנה האמור בשני אלו כך היא חובתו ורלאוין ללמוד זה מזה ולא מחוץ למחנה דשחוטי חוץ שהוא אלא כדת וכמלוה: **רב פפא אמר**. מהכא נפקא לן בית סקילה חוץ לג' מחנות: **משה**. לוי היה ושרוי במחנה לוייה ואמר ליה רחמנא הוצא כו': **לעשייה**. לומר שכמו שנלטוו כך עשו:

וכני

[לקמן נב.]

הגהות הב"ח

(ו) במשנה חוץ לב"ד רחוק מב"ד שנאמר הוצא וכו' אמר אחד:

יומא סח. זבחים קט:

גליון הש"ס

גמ' מכשיר ממכשיר עדיף ליה. ע"ל דף נב ע"א תוס' ד"ה שכן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

ו) רש"י ד"ה בנשמה וכו' אבל פר שוחט ועומד ע"ל שחוט ועומד:

ישחט מחוץ למחנה ומחוץ כ"ל רש"ל ועי"ש

ובני ישראל עשו. בההוא קרא כתיב והרי כלל אחד הכל למה לי ויוציאו שמע מינה למכייא: **אלא מעתה.** דדרשת ויוציאו דרשי נמי וירגמו כו': **בלא כסותו.** ערום ואע"ג דגבי צוואה כתיב ורגמו אותו דש"מ בלא כסותו אוידי דכתיב אבן לדרשה כתב נמי אותו: במקלל כתיב אבן ובמקושש כתיב אבנים: **והא תנאי הוא.** דלעיל: **נאמר קאמר.** מגזירה שוה דפרים ילוף לה והיכי אתא רב פפא לאיפלוגי עליה דתנא: **ובני קאמר.** תנא דברייתא אינו לא נאמר כו' כלומר הא דילוף לה מגזירה שוה לאו דוקא אלא הכי קאמר אי נמי לא הוה נפיק ממשמעותא דקרא אכתי לא הוה תורה אור

יכולנא למימר חוץ למחנה אחתויקרא דמייתינא שם מחנות מגזירה שוה דפרים והשתא אפילו גזירה שוה לא צריך: **סולא.** גרידא משמע הוליאו ממקומך וכי הדר כתיב מחוץ למחנה לאפוקי ממחנה ישראל קאמר: **סטוא.** ובני ישראל: **מכעי ליה.** לסמיכה ולדחייה דכתיבי בצוואה ולא מיפרקי בעשייה הדר סיים קרא ובני ישראל עשו אף סמיכה ודחייה סמיכה וסמכו כל השומעים דחייה לאו הכא כתיבא אלא מסיני ירה יירה מכאן שאחד מן העדים בא ודוחהו ומפילו מגודה בית הסקילה לארץ דבית הסקילה גבוה שתי קומות: **לדידך.** דדרשת הוצאה באפי נפשיה ואל מחוץ למחנה באפי נפשה כל הוצאות דפרים הנשרפים מאי דרשת בהו: **שמטרף דעתו.** ולא ידלג *ויתמהמה בהריגתו: **ונשתתק.** נאלם: **מהו.** מי אמר אי לא לישתתק הוה ממש בדבריו וצריך לסתור את הדין ולהביא דיינין אחרים: **מנפח רב ששת בידיה.** כלומר רוח הוא זה שאמרת כיון שנשתתק מה הועיל אי להכי אתיא למיתת אפילו אחד בסוף העולם נמי אימא בכל היוצאין ליהרג שמא יש אחד בסוף העולם שידע לו זכות: ופרכינן מי דמי התם לא אמר הכא אמר: **שזיכה.** שהוציא דבריו ונעמו לאור: **תיבעי לך.** מי אמר זיכה דוקא או דילמא ר' יוסי אורחא דמילתא קאמר שאין דרך לתלמיד לומר יש לי ללמד זכות ומשתתק וכן מיתה דמסתמא מיד אומר ראיותיו ומיהו היכא דאיתרמי אימא דסבירא ליה נמי הכי: **ואפי' אפעם ראשונה ושניה.** נמי קאמר ובלבד שיש ממש בדבריו ואי ליכא ממש לא מהדרינא: **מנא ידעי.** אם יש ממש או לאו וכי שלוחים תלמידים בעינן שיהו סוקלין: **דמסרינן ליה.** מפעם שניה ואילך שני תלמידי חכמים ליך עמו: **מעיקרא.** בתחלת הליכתם ולא יחזירוהו אפילו פעם ראשונה אא"כ יש ממש בדבריו: **וצריך למימר.** נמי שעבר עבירה פלונית ביום פלוני ובשעה פלונית: **לפניו אין.** דמשמע בהליכתו: **מעיקרא לא.** אלבעים יום קודם: זוכה

לא נייתי אחריני. והא דכתיב (דברים יז) יד העדים תהיה בו בראשונה וגו' א"ל דהני מילי היכא דאותה האבן קיימת אבל אם נאבדה או נפלה ליס ה"א דלא נייתי אחריני:

פשיטא אחד אבן. הא דלא חשיב פתילה שנטרף בה משום דאברייתא דלקמן (לף מה:) דקתני כולן נקבריס עמו קאי והתם לא שייך למיתני פתילה שנטרף לאוך פיו:

אל

אלא מעתה *ויירגמו אותו אבן מאי עבדי ליה הוא מבעי ליה לבדתניא ויירגמו אותו באבן *אותו *ולא בכסותו אבן *ישאם מת באבן אחת יצא ואצטריך למיכתב אבן ואיצטריך למיכתב אבנים דאי כתב רחמנא אבן הוה אמינא היכא דלא מת בחדא לא ניתי אחריתי ומיקטליה כתב רחמנא אבנים ואי כתב רחמנא אבנים הוה אמינא מעיקרא נייתי תרתי כתב רחמנא אבן *והא האי תנא נאמר קאמר אילו לא נאמר קאמר וה"ק אילו לא נאמר קרא הייתי אומר גזירה שוה עכשיו שנאמר *קרא גזירה שוה לא צריך רב אשי אמר משה היכא הוה יתיב במחנה לוייה ואמר ליה רחמנא הוצא את המקלל חוץ למחנה לוייה אל מחוץ למחנה חוץ למחנה ישראל ויוציאו את המקלל לעשייה עשייה בהדיא כתיב בהו ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה ההוא מיבעי ליה (ה) חד לסמיכה וחד לדחייה אמרו ליה רבנן לרב אשי לדידך כל הני הוציא דכתיבי בפרים הנשרפים מאי דרשת בהו קשיא: אחד עומד כו': אמר רב הונא פשיטא לי *אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה בו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולן *משל צבור מ"ט דמדידיה לא אמרינן ליה זיל וליתיה וליקטול נפשיה בעי רב הונא סודר שמניפין בו וסוס שרץ ומעמידן משל מי הוא כיון דהצלה דידיה מדידיה הוא או דילמא כיון דבי דינא מחייבין למעבד בה הצלה מדידהו ותו הא דאמר ר' חייא בר רב אשי אמר רב חסדא *"היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו שנאמר °תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ותניא נשים יקרות שבירושלים "היו מתנדבות ומביאות אותן לא התנדבו נשים יקרות משל מי הא ודאי מסתברא 'משל צבור כיון דכתיב תנו מדידהו בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות ונשתתק מהו *מנפח רב ששת בידיה נשתתק אפילו אחד בסוף העולם נמי התם לא קאמר הכא קאמר מאי תא שמע דאמר רבי יוסי בר חנינא *"אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו זיכה אין לא (ג) זיכה "לא זיכה פשיטא לי אמר תיבעי לך: אפילו הוא כו': ואפילו פעם ראשונה ושניה והתניא *"פעם ראשונה ושניה בין שיש ממש בדבריו בין שאין ממש בדבריו מחזירין אותו מכאן ואילך אם יש ממש בדבריו מחזירין אותו אין ממש בדבריו אין מחזירין אותו אמר רב פפא תרגומה 'מפעם שניה ואילך מנא ידעי *אמר אביי "דמסרינן ליה זוגא דרבנן אי איכא ממש בדבריו אין אי לא לא ולימסר ליה מעיקרא אגב דבעית לא מצי אמר כל מאי דאית ליה: **מתני'** מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו יצא ליסקל "וכרוז יוצא לפניו איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית ופלוני ופלוני עדיו כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו: **גמ'** אמר אביי "וצריך למימר ביום פלוני ובשעה פלונית ובמקום פלוני דילמא איכא דידעי ואתו ומזים להו: וכרוז יוצא לפניו: לפניו אין מעיקרא לא:

אריב"ל

רבינו חננאל

פשוטה היא רב אשי אמר משה רבינו היכן הוה יתיב במחנה לוייה ואמר הוצא את המקלל חוץ למחנה לוייה. אל מחוץ למחנה ישראל ויוציאו את המקלל לעשייה*) חד לסמיכה וחד לדחייה אמרו ליה רבנן הואיל ואתה מוציא הוצא לדרשה הני כולהו הוצא דכתיבי בפרים הנשרפין מאי דרשת בהו קשיא: ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין בידו והסוס רחוק ממנו כדי שיהא רואהו כו' אמר רב הונא פשיטא לי אחד אבן הנסקל בה ואחד עץ שנתלה בו וכן סייף שנהרג בו וסודר שנחנק בו כולן משל צבור אלא סודר שמניפין בו וסוס שרץ בו משל מי כיון שב"ד חייבין לעשות לו

הגהות הב"ח

(ה) גמ' הסולא מיבעי ליה לסמיכ' ולדחיי' כנ"ל ותיבת חד ותיבת וחד נמחק: (ב) שם לא זיכה לא לא זיכה פשיטא:

עין משפט נר מצוה

ג א ב מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל"ח סמג עשין קכ:

ד ג מיי' פי"ג מהלכות סנהדרין הלכה ג סמג עשין נח:

ה ד מיי' שם הלכה ב סמג שם:

ו ה מיי' שם הלכה ג:

ז ז מיי' שם פי"ט הל"ג:

ח ח מיי' שם הלכה ד:

ט ט י כ ל מ מיי' שם פי"ג הל"ח סמג שם:

[נקמן מה. ע"ש סוטה כג: ע"ש]

[כ"מ פח.]

[שם ע"ש וזוגמתו כ"ה לד.]

כ"ל ויתמהמה בשריגתו

[עי' תוספות סוטה מ: ד"ה ואמ"כ]

[סנהדרין פ"ב]

מתני' לא

[כ"ב קלד:]

לעיל נד.

[תוספ' פ"ט]

[יומא פה:]

הצלה משלהן עושין או דילמא כיון דהצלה דידיה היא מדידיה היא ולא איפשטא: **אבל** קורט של לבונה שהיו משקין את היוצא ליהרג כדי שתטרף דעתו עליו נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות משלהן לא התנדבו משל מי. תרגמה רב דבאי מרוב**) מסתברא משל ציבור שנאמר תנו שכר לאובד: **א"ר** יוסי ב"ר חנינא אחד מן התלמידין שזיכה ומת רואין אותו כאילו הוא חי ועומד במקומו. אפילו אמר שיש לי ללמד על עצמי זכות מחזירין אותו אפילו ד' וה' פעמים. ובלבד שיהא ממש בדבריו מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו יוצא ליסקל והכרוז יוצא פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית וכו' אמר אביי וצריך

*) [נראה דחסר בדברי רבינו וצ"ל ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה ג"כ לעשייה וחד לסמיכה כו'] **) עיין בגיגרת רב שרירא גאון ד"ה ולפוס הכין מיתוספת הוראה וכו' ותמצא כי הוא היה אחד מרבנן סבוראי אחר הוסיף דבריו בגמ':